

Van de bestuurstafel

Stefan Pronk

Nu we weer in de herfst zijn beland en half Nederland bij een knetterend haardvuur zit (deels vanwege de hoge gasprijzen), is het natuurlijk weer tijd voor de najaars-editie van de *Roep'n&Botterklipp'n*.

Terugkijkend op de zomer van 2021 kunnen we concluderen dat het qua hoeveelheid regen weer eens een 'normale' zomer was. Op sommige plekken was zelfs sprake van een neerslagoverschot. Na het koude voorjaar explodeerden de groei en bloei van grasland-vegetaties. Vooral rupsen hebben hiervan geprofiteerd, de waardplanten stonden er vaak fris en fruitig bij. De neerslag viel afgelopen zomer echter regelmatig in de vorm van zware buien. Vlinders zijn kwetsbaar voor dit extreme weer. Zo kunnen grote regendruppels en hagel schade veroorzaken aan de vleugels. Michiel Wallis de Vries van De Vlinderstichting gaat ons alles vertellen over de invloed van klimaatverandering op vlinders in de lezing die hij zal verzorgen op ons 30-jarige jubileumfeest. Zoals u wellicht al vernomen heeft, hebben we het besluit moeten nemen om dat nog eenmaal(?) uit te stellen en wel naar **zaterdag 26 maart 2022**. Noteert u de datum alvast in de agenda?

Van grenscontroles en QR-codes hebben de zuidelijke 'trekvlinders' geen hinder ondervonden deze zomer.

Parende heideblauwtjes en een jaloerse man, Dwingelderveld, juni 2017
(foto Bart Pijper)

Inhoud

• Van de bestuurstafel <i>Stefan Pronk</i>	1
• Programma digitale Najaarsbijeenkomst 22 november	1
• De Erwtenuil in 't voedselbos <i>Jan van Ginkel</i>	3
• Vlinderkamp Gieten <i>Lambertus Slatius</i>	4
• De Zilveren maan in het Reestdal in 2021 <i>Dick Mooi</i>	6
• Project Berm Scouts 2021 <i>Stefan Pronk</i>	7
• Vlinders in de kunst en literatuur, deel 6 <i>Ate Dijkstra</i>	8
• Nog nooit zoveel Koninginnepages in Drenthe <i>Ben Hoentjen</i>	10
• Kleine invasie brengt ook weer eens Rouwmantels naar Drenthe <i>Ben Hoentjen</i>	12
• Colofon	12

Atalanta's bijvoorbeeld lieten zich afgelopen maanden veelvuldig zien tot laat in oktober. En ondertussen lijkt het vestigingsklimaat voor de Koninginnenpage in het noorden van Nederland ook steeds geschikter te worden. Maar is dat wel iets positiefs?

De Koninginnenpage lijkt van de veranderende klimaatomstandigheden te profiteren. Waar de vlinder in de afgelopen decennia vooral in het zuiden van Nederland kon worden gezien, is sinds een paar jaar ook een toename in het noorden waar te nemen. Zo zorgt de opwarming van de aarde met de bijbehorende mildere winters en warmere zomers in Nederland voor de vestiging van nieuwe soorten.

Om te weten te komen wat er groeit en bloeit in bermen is in 2021 gestart met het project Berm Scouts. Vanuit dit

Programma digitale Najaarsbijeenkomst 22 november

Vanaf 19:30 'Inloop'

19:45 Opening – *Stefan Pronk*

19:50 Hoe redden we onze heide- en veenvlinders? – *Stefan Pronk*

20:05 Knoopmieren: hoe leven ze en hoe herken je ze? –
Pauline Arends

20:20 Pauze

20:45 De rupsenecologie van de heide- en veenvlinders – *Bram Omon*

21:15 Afsluiting – *Stefan Pronk*

Om deel te kunnen nemen aan deze digitale Voorjaarsbijeenkomst kun je je **tot en met uiterlijk 21 november** aanmelden via voorz@vlinderwerkgroepdrenthe.nl.

Je krijgt dan per e-mail een zogenaamde link toegestuurd om je op 22 november bij het digitale gezelschap te voegen.

Jubileumdag 30 jaar Vlinderwerkgroep Drenthe

voorlopige datum 26 maart 2022

project zijn vrijwilligers van Drentse berminiatieven van kennis voorzien over het monitoren van bermen en het analyseren van verzamelde gegevens. De Vlinderwerkgroep Drenthe heeft een bijdrage geleverd aan de uitvoering van dit provinciale project. Meer hierover leest u elders in de nieuwsbrief.

Naast initiatieven voor meer ecologische bermbeheer zijn verspreid over onze provincie bewoners met tal van plannen aan de slag gegaan om hun eigen leefomgeving natuurvriendelijk(er) in te richten en te beheren. Vaak gebeurt dit in samenwerking met en met steun van de gemeente. In iedere editie van de *Roep'n&Botterklipp'n* zetten we zo'n initiatief in de schijnwerpers en nodigen we de gangmakers uit zichzelf te presenteren. Dit keer stelt IVN Aa & Hunze zich voor. Zij werken al een flink aantal jaren aan het inrichten van De Vlinderkamp aan de rand van Gieten. Benieuwd naar het verhaal achter deze kleine natuuroase? Meer hierover lees je verderop in deze nieuwsbrief.

Op maandagavond 22 november organiseren we weer een online editie van de najaarsbijeenkomst. Dit keer staan de heide- en veenvlinders centraal. Het programma vindt u in deze *Roep'n&Botterklipp'n*. Aanmelden kan uiterlijk tot en met 21 november via voorz@vlinderwerkgroepdrenthe.nl. Wees welkom!

Namens het bestuur van de Vlinderwerkgroep Drenthe wens ik u veel leesplezier en graag tot ziens op de online najaarsbijeenkomst!

Erwtenuilrups op klokjesgentiaan (foto Jan van Ginkel).

De Erwtenuil in 't voedselbos

Jan van Ginkel

Er was eens... Nou, er was eens een weetgierig mannetje dat op een Klokjesgentiaan een opvallende rups aantrof. De foto ervan links laat zien dat het diertje de bloemen gedeeltelijk heeft verorberd.

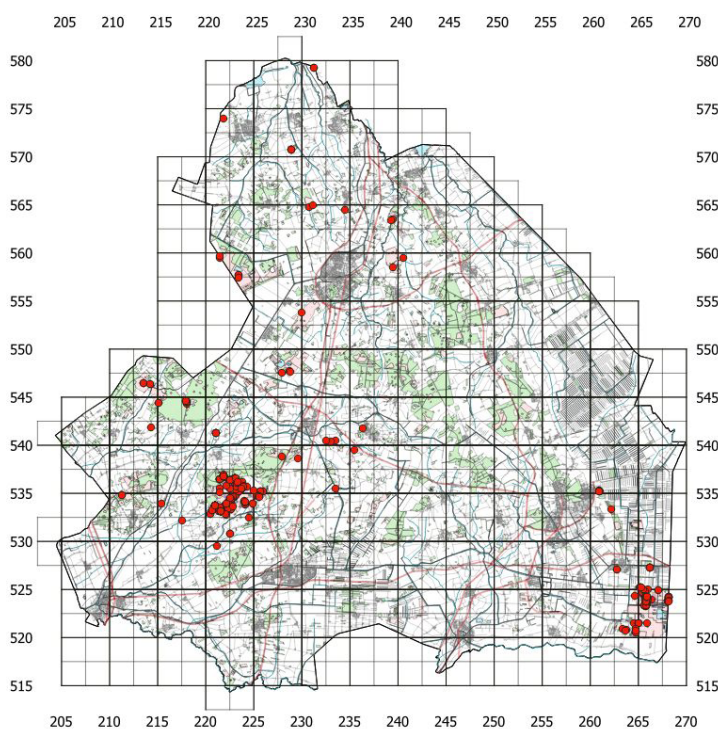
Erwtenuilrups op de hand (foto Jan van Ginkel).

De kop van de circa vier cm lange rups heeft een bruinige kleur en valt in het niet bij het zachte groen en de forse, felgele strepen van het lijf. Het mannetje veronderstelde dat een dergelijk opvallende verschijning makkelijk op naam zou zijn te brengen. Helaas, de aanwezige vlinderboeken gaven geen uitsluitsel tot in *De nieuwe insectengids* van Michael Chinery (2003, Tirion) een gelijkende rups werd gevonden, maar dan in de kleuren bruin en geel. Daarin las de speurneus dat de rups van de Erwtenuil *Ceramica pisi* polyfaag is en groen tot donkerbruin met forse gele strepen. Als je als rups polyfaag d.i. 'alleseter' bent en dus niet gebonden aan een of meer specifieke waardplanten, lust je natuurlijk ook klokjesgentianen. En dat is niets bijzonders!

Hiermee was de weetgierigheid van het mannetje nog niet bevredigd. Want waar komt de Latijnse naam vandaan, wat en waar is het voorkomen van deze uil in Drenthe? Wat dat laatste betreft lopen de gevonden meningen uiteen van vrij zeldzaam en kwetsbaar tot algemeen. De *Verspreidingsatlas* toont vooral in het zuidwesten en zuidoosten van Drenthe wat stipjes en op Waarneming.nl staan meldingen van ondermeer de duinen, de Veluwe, het Bargerveen en het Dwingelderveld.

Over de naam is de puzzel nog niet naar tevredenheid opgelost. *Pisi* komt van *Pisum (L)*, dat is erwt. *Ceramica* is afkomstig van Ceram (één van de Molukse eilanden). Verder googelen geeft informatie over de 80 soorten erwtenstruiken die in Midden- en Zuid-Azië voorkomen en vanwege hun zoete, naar erwten smakende vruchtjes worden aangeplant in de Nederlandse voedselbossen. Maar bij het mannetje is het naamkwartje nog niet echt gevallen.

PS. De foto's zijn gemaakt in De Koegelwieck op Terschelling

Waarnemingen (508) van de Erwtenuil (*Ceramica pisi*) in Drenthe in de periode 2006–2020. Bron: gegevensbestand nachtvlinderproject Vlinderwerkgroep Drenthe. Met dank aan Ton Schoenmaker.

Vlinderkamp Gieten

Lambertus Slatius, namens IVN Aa en Hunze

De naam Vlinderkamp dekt eigenlijk niet de lading van hetgeen we hebben aangelegd. Het doel was: het creëren van een leefgebied waar buiten dag- en nachtvlinders ook ruimte is voor insecten, kleine zoogdieren, amfibieën en vogels. Voor hen hebben we een leefomgeving gemaakt waar ze zich alle thuis kunnen voelen. De Vlinderkamp is voor iedereen vrij toegankelijk. Dat betekent in feite dat iedereen op zijn gemak door het gebied kan wandelen.

Ontstaansfase

Lang is in Gieten gezocht naar een geschikte plaats om een vlindertuin of -kamp te ontwikkelen. Totdat een toenmalig bestuurslid van het IVN Aa en Hunze het oog liet vallen op een stuk verloren en verwilderd terrein bij de ingang van het dorp vanaf de N34. De eerste gesprekken met wethouder Heijerman van de gemeente Aa en Hunze vonden plaats in oktober 2015. Dit burgerinitiatief wilde hij graag steunen maar er was een klein probleem: het terrein was niet van de gemeente maar van de provincie. Gesprekken over het terrein dat dit te zijner tijd naar de gemeente over zou gaan waren al gaande. De gedachte van de wethouder was: begin er maar aan want met de provincie komen we er wel uit. Dat de gemeente welwillend was kwam ook naar voren tijdens de vervolggesprekken. Zo stelde men voor om ook het perceel naast het terrein erbij te nemen. Zo kregen we twee kavels om te gebruiken: het deel van de Vlinderkamp en een deel van de oude spoorbaan Gieten – Stadskanaal die in 1977 is opgebroken.

Het overleg met de gemeente liep vlot en dus werd het financiële gedeelte eenvoudig afgehandeld. De symbolische huur van 1 euro werd direct geschrapt en wij hebben een eenmalige financiële bijdrage van de gemeente niet aangenomen. We hadden van tevoren al voorzien dat het regelmatig maaien van het Vlinderkamp ons veel werk zou gaan opleveren. De eenmalige bijdrage werd daarom omgezet in

Aanleg van de Vlinderkamp in november 2016 (foto's Lambertus Slatius).

De ingang van de Vlinderkamp in Gieten, oktober 2021 (foto Lambertus Slatius).

het regelmatig maaien van de paden op de Vlinderkamp door de gemeente. In het najaar worden het maaisel en de takken van het grootonderhoud (80% van het terrein wordt gemaaid) door de gemeente afgevoerd. Naast hulp van de gemeente hebben we bij de aanleg van de insectenmuur hulp gehad van Landschapsbeheer Drenthe. Zij leverden het vereiste leemhoudende zand en met hun kennis hebben we de muur ingericht. Ook hebben we struiken gekregen die een aanvulling zijn op de reeds aanwezige beplanting.

Ontwikkeling van het gebied en beheer

Het gebied dat we van de gemeente in bruikleen hebben was een overhoek met veel bomen, bramen en manshoog riet. In de volksmond een rommelhoek, platgezegd: een bende. Eind 2016 zijn we met de werkzaamheden begonnen. Om een begin te krijgen heeft de gemeente het gebied met een klepelmaaier toegankelijk gemaakt. De rest, het open maken van het terrein en paden aanleggen, is met menskracht gedaan. Wat tegenwerkte was dat Rijkswaterstaat een deel heeft gebruikt voor opslag van materialen voor aanleg van wegen. De overblijfselen hiervan zijn nog terug te vinden in de grond.

Om het gebied aantrekkelijker te maken voor vlinders en insecten gaan we de komende jaren het gebied verschrallen, dat wil zeggen maaien en het gemaaide gras afvoeren. Een beheerplan voorziet in het stapsgewijs jaarlijks 20% niet maaien op een ander deel van het terrein. Om het gebied aantrekkelijk te maken voor vogels, muizen en dergelijke, zijn van de gekapte bomen en struiken takkenrillen gemaakt. Hierin kan worden gebroed of ze doen dienst als schuilplaats. Om dezelfde redenen is een gedeelte van de aanwezige braamstuiken blijven staan. In het gebied staan wilgen, berken, wilde kersbomen en meerdere soorten bloeiende en besdragende stuiken. Zij bedienen zowel de vlinders als andere insecten in het voorjaar en in het najaar kunnen de vogels hier voedsel vinden. Voor de Citroenvlinder zijn vuilbomen geplant.

Educatie

Educatie is een belangrijke doelstelling van het IVN. Met behulp van dit Vlinderkamp willen we de mensen kennis laten maken met vlinders en insecten. Zo kun je de bewoners laten zien hoe je in je eigen tuin met eenvoudige middelen een insecten/vlindervriendelijke omgeving kunt maken. Zo komen de mensen een bijenhotel, een broeihoop, een insectenmuur en verschillende soorten nestkasten tegen. Verder zijn er verdeeld over het terrein informatieborden geplaatst over dag- en nachtvlinders, libellen, vleermuizen en nestkasten. Het paneel bij de ingang geeft uitleg over het bijenhotel, de levenscyclus van bijen en de betekenis van bijen voor onze voedselvoorziening.

De afgelopen jaren hebben we in de Vlinderkamp een aantal keer natuurles gegeven aan kinderen van de BSO

Informatiepanelen op de Vlinderkamp in Gieten (foto's Lambertus Stalius).

de Buitenboel. De open dagen die het IVN Aa en Hunze in het verleden hier heeft gehouden werden door tientallen mensen bezocht. Ook zie je regelmatig mensen rondlopen, die langere tijd voor de informatiepanelen staan.

Inventarisatie

Om de ontwikkeling van het terrein te volgen wordt iedere twee jaar de flora geïnventariseerd. In 2020 zijn 93 soorten gevonden. Bijna 20 soorten zijn in de afgelopen jaren niet meer waargenomen. Er groeien 23 soorten struiken. Het aantal soorten dagvlinders varieert per jaar. In totaal zijn 13 soorten dagvlinders waargenomen. Het zijn voor het merendeel de bekende, algemene soorten.

Plannen voor de toekomst

We zullen de komende jaren doorgaan met het verschrallen van het terrein. Daarnaast gaan we selectief bomen, o.a. wilgen en berken vervangen door inlandse struiken. Ook zullen we de bomen niet al te groot moeten laten worden.

Waar vindt u de Vlinderkamp?

U neemt de afslag Gieten van de N34. Bij het verlaten van de snelweg bij de tweede rotonde bij de ingang van het dorp vindt u het gelijk links van de weg.

In de Vlinderkamp Gieten sinds de aanleg waargenomen dagvlinders.

Bont zandoogje
Atalanta
Boomblauwtje
Bruin zandoogje
Citroenvlinder
Dagpauwoog
Gehakelde aurelia
Groot koolwitje
Icarusblauwtje
Klein geaderd witje
Klein koolwitje
Kleine vuurvlinder
Oranjetipje

Kleine vuurvlinder op Akkerdistel (foto Berta Schuurhuis)

De Zilveren maan in het Reestdal in 2021

Dick Mooi

2021 was een vreemd jaar voor de Zilveren maan in het Reestdal: maar maximaal vier vlinders van de eerste generatie en maximaal 45 van de tweede.

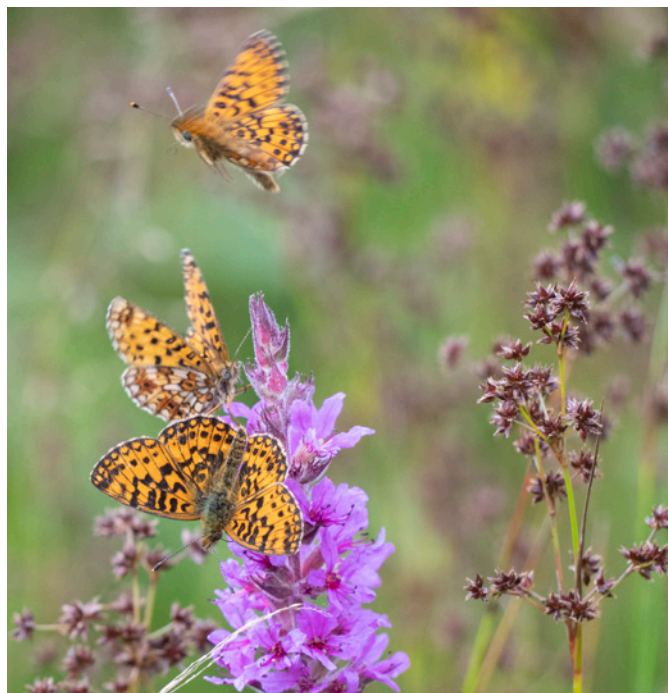
In het Reestdal begon het seizoen van de Zilveren maan in 2021 laat ten opzichte van voorgaande jaren: de eerste vlinder werd pas op 17 juni waargenomen. Dat is bijna drie weken later dan het voorgaande jaar (tabel 1). Op die dag kreeg ik een melding van de beheerder van het gebied dat hij drie vlinders had zien vliegen. Wel woei het toen hard, dus het kunnen er ook meer geweest zijn. De volgende dag heb ik het gebied zelf bezocht en telde ik ook maar vier vlinders. Een week later heb ik nog een keer vier vlinders geteld. Daarna was het met de eerste generatie gedaan.

Foto Dick Mooi

Tabel 1: Eerste waarnemingsdatum en maximaal geteld aantal exemplaren van de eerste en tweede generatie van de Zilveren maan in het Reestdal in de periode 2015-2021.

	jaar	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
eerste waarneming		27 mei	8 juni	22 mei	14 mei	22 mei	26 mei	17 juni
maximum aantal vlinders op één dag:								
eerste generatie		13	3	5	36	48	14	4
tweede generatie		16	12	12	52	103	15	45

Drie zilveren manen rond bloeiende Grote kattenstaart, belangrijke nectarplant voor de tweede generatie, Reestdal 5 augustus 2021 (foto Dick Mooi).

Het gebied is door de vele regen in mei bijna de gehele zomer nat gebleven. Wellicht hierdoor heb ik in 2021 ook veel minder moerasviooltjes gezien dan in voorgaande jaren. Wel stond er dit jaar veel Grote kattenstaart, een belangrijke nectarplant voor de tweede generatie. Op 26 juli zag ik de eerste vlinders van de tweede generatie. De vliegperiode van de tweede generatie duurde ongeveer een maand. Op 23 augustus heb ik de laatste vlinders gezien. De piek was dit jaar op 11 augustus met 45 vlinders op één dag! Opmerkelijk was verder dat er ook weer Zilveren manen vlogen in een terrein waar we de vlinder de afgelopen twee jaar niet hebben waargenomen.

Al met al een vreemd jaar met een hele kleine eerste generatie en een grote piek van de tweede generatie (tabel 1). Door het natte jaar is een deel van het gebied nog niet gemaaid. Er wordt nog geprobeerd om dit deels met de hand te doen.

Project Bermscouts 2021

Stefan Pronk

In het agrarisch cultuurlandschap vormen bermen belangrijk leefgebied voor allerlei planten en dieren, waaronder dagvlinders. De vlindersoorten die graslandvegetaties als leefgebied hebben zoals in bermen, worden dan ook wel boerenlandvlinders genoemd. Het Icarusblauwtje, het Oranje zandoogje en het Oranjetipje rekenen we hier bijvoorbeeld toe. Helaas blijkt uit de telgegevens van de Vlinderwerkgroep Drenthe en andere waarnemers dat verschillende boerenlandvlinders ook in onze provincie in de afgelopen decennia sterk achteruit zijn gegaan. Meer over de stand van de boerenlandvlinders in Drenthe kunt u vinden op de website van de Vlinderwerkgroep Drenthe.

Door ecologisch beheer van onze bermen (en tuinen) kan meer geschikt leefgebied voor boerenlandvlinders ontstaan en in stand gehouden worden. In de afgelopen jaren zijn veel Drentse gemeentes en andere bermen-eigenaren hiermee aan de slag onder aanvoering van de provincie Drenthe in het kader van de afspraken 'Soortenrijk Drenthe – Samen werken aan natuurvriendelijke bermen en oevers' (november 2018).

Voor het behoud en de ontwikkeling van kruidenrijke bermen in het buitengebied, belangrijk leefgebied van onze boerenlandvlinders en andere fauna, is daarop afgestemd beheer een voorwaarde (foto Joop Verburg).

Door monitoring van flora en fauna (waaronder vlinders) in bermen kan het effect van het beheer worden gemeten en op basis daarvan het beheer zo nodig bijgesteld. Vrijwilligers kunnen daar een belangrijke rol in vervullen. In 2021 is daarom het provinciale project Bermscouts gestart.

De Vlinderwerkgroep Drenthe heeft meegewerkt aan de uitvoering van dit project. Samen met FLORON, de Natuur- en Milieufederatie Drenthe, de Werkgroep Florakartering Drenthe en Landschapsbeheer Drenthe hebben we vrijwilligers van Drentse berminiatieven geholpen bij het opzetten van monitoring van bermvegetaties. Tijdens online webinars, excursies en veldinstructies hebben tientallen enthousiaste vrijwilligers uit Drenthe begin september kennis opgedaan over

Annie Vos (Werkgroep Florakartering Drenthe) legt in een berm bij Spijkerboor de Nectarindex-monitoringsmethode uit aan deelnemers aan het Bermscoutsproject (foto Colin Westerink, Landschapsbeheer Drenthe).

herkenning van bermplanten en de waarde van bermen voor de insectenfauna. Maar vooral ook is aandacht besteed aan het toepassen van de Nectarindex-monitoringsmethodiek voor het in beeld brengen van de ontwikkeling en waarde van bermvegetaties. Deze laagdrempelige methode is ontwikkeld door Floron en De Vlinderstichting in het project Mijn Berm Bloeit! Het uiteindelijke doel van het project Bermscouts is om vrijwilligers van berminiatieven handvatten te geven om zelfstandig aan de slag te gaan met monitoring van 'hun' adoptiebermen in overleg met de bermeigenaar.

Wilt u meer informatie over het project? Op de gemeenschappelijke projectpagina kunt u veel achtergrondinformatie vinden over het project, waaronder een handleiding voor het opstarten van monitoring van bermen. Het project Bermscouts is gefinancierd door de provincie Drenthe.

Vrijwilligers inventariseren een meetpunt volgens de Nectarindex-monitoringsmethode in een schrale berm bij De Wijk (foto Edwin Dijkhuis, Floron)

Vlinders in de kunst en literatuur, deel 6

China: prehistorie tot ca 1500 n.Chr.

Ate Dijkstra

In aflevering 4 van *Vlinders in de cultuur en literatuur* (Dijkstra, 2019) schrijf ik dat ik in de rijke Indiase en Chinese cultuur slechts één vermelding met betrekking tot vlinders ben tegengekomen namelijk een zinsnede uit een gedicht van de Chinese dichter Zhuang Zi (369–286 v.Chr.). Inmiddels heb ik wat meer Chinese literatuur met vlinders als onderwerp ontdekt. Daarnaast besteed ik ook enige aandacht aan vlinders op de Chinese rolschilderijen

Figuur 1: Portret van Confucius (551–479 v.Chr.). Bron: hutongschool.com

Literatuur

De vroegste Chinese poëzie dateert al uit de 11e eeuw v.Chr. De eerste samenvatting van die poëzie is gemaakt door Confucius (figuur 1) die leefde van 551 tot 479 v.Chr.

Het hoogtepunt van de klassieke Chinese poëzie was tijdens de Tang Dynastie (618–907 n.Chr.). Terwijl men in Europa rond het jaar 1000 n.Chr. nog in de donkere middeleeuwen leefde was er met name in China en Japan al sprake van een rijke hofcultuur en literatuur. Van een van de beroemdste Chinese dichters uit de Tang periode Bai Juyi (Po Tsju I) zijn alleen al 2600 gedichten overgeleverd. Het zal duidelijk zijn dat, gezien de massa materiaal, het voor mij onmogelijk is de gehele Chinese klassieke literatuur na te pluizen op het voorkomen van vlinders. Allereerst ben ik het chinees niet machtig en is de hoeveelheid naar het Nederlands vertaalde Chinese poëzie en proza uitermate gering. Het is dan ook jammer dat de mooi verzorgde Oosterse Bibliotheek van de uitgeverij Meulenhoff, die ook vertalingen omvat van klassieke Chinese literatuur, na 23 delen een stille dood is gestorven. Gezien de grote hoeveelheid natuurpoëzie die in China is geproduceerd zijn vlinders niet bepaald een populair onderwerp. Een aantal gedichten (100) van Bai Juyi is vertaald in het Nederlands (Idema, 1986). Slechts in één gedicht kwam ik het woord vlinder tegen: *Bij de vijver* (vertaling W.L. Idema)

Het is geen huis, geen hoeve, geen hermitage.
Maar bamboes, bomen, vijver, hutje, op en flinke bunder.
Ik ben geen priester, monnik, geen ambtenaartje:
Een wollen jas en zwarte muts, en afgezonderd wonend.
In dromen zwerfend naar mijn lust verschil ik van geen vlinder.
En blij van hart ben ik op mijn gemak ben ik precies een vis.
En al begrijp ik niet geheel het leven en de dood –
Hoe zouden in een wedstrijd beide het wel doen?

Ook de dichter-scheeparts J. Slauerhoff (1898-1936) heeft een aantal gedichten van Bai Juyi vertaald (Slauerhoff, 1930). Bij hem vond ik ook een gedicht waarin vlinders worden genoemd. Dat gedicht is te lang om hier te reproduceren. In het gedicht *Overwegingen van Po Tsju I* luidt het zevende vers:

De vlinders fladdren gejaagd,
Als blaadren los van het hout;
Voor het eerst in het gele gewaad
Loopt mijn lief door het woud.

Slauerhoff kende geen Chinees en hij baseerde zijn vertaling op de Engelse vertalingen van Arthur Waley (Waley, 1918 en 1919).

Vlinders spelen wel een belangrijke rol in één van de bekendste Chinese volksverhalen namelijk de legende van Liang Shanbo en Zhu Yingtai (Tang dynastie 618-907 n.Chr.). De legende speelt zich af tijdens de Oostelijke Jin dynastie (226–420 n.Chr.). Het verhaal wordt ook wel als de oosterse ‘Romeo en Julia’ beschouwd. Gezien de ouderdom van de Chinese legende is het omgekeerde eerder het geval. Een samenvatting staat op bladzijde 9.

Schilderkunst

Tot de oudste tekeningen in China behoren de rots-tekeningen van Zuojiang Huashan (5000 v.Chr. – 200 n.Chr.). Tijdens de Zhou dynastie (1046–256 v.Chr.) zijn vooral muurschilderingen bekend. De laatste roerige drie eeuwen van deze dynastie wordt de ‘Periode van de Strijdende Staten’ (475–221 v.Chr.) genoemd. Uit die periode stammen ook de eerste schilderijen op zijde. In China schildert men traditioneel met Oost-Indische inkt en pigmenten op zijde of stevig papier dat men kan oprollen. Het schilderen op papier komt vooral op gedurende de periode van de ‘Zes Dynastieën’ (220–589 n.Chr.). Uit die periode zijn ook de eerste individuele namen van de kunstenaars bekend. Ook doet het Boeddhisme zijn intrede. Beroemd zijn de grotten van Dunhuang met onder meer talrijke Boeddhistische muurschilderingen. Vooral tijdens de Tang dynastie en daarna worden schilderijen met als thema vogels en bloemen populair. Het eerste rolschilderij met vlinders dat ik heb kunnen vinden is het schilderij van Xu Xi (937-975 n.Chr.) met de titel ‘Vlinder

De legende van Liang Shanbo en Zhu Yingtai (samenvatting)

'Zhu was het negende kind en de enige dochter van een rijke Chinese familie die graag wilde studeren. Vrouwen studeerden niet. Zhu wist haar vader echter te overtuigen om toch, verkleed als man, een studie te gaan volgen. Gedurende de reis naar Hangzhou ontmoet ze Liang Shanbo. Zij voelen zich tot elkaar aangetrokken en worden gezworen kameraden. Tijdens de drie jaren studie wordt Zhu verliefd op Liang. De boekenworm Liang heeft echter niet in de gaten dat Zhu in werkelijkheid een vrouw is en schenkt verder geen aandacht aan haar. Op een dag krijgt Zhu een brief van haar vader waarin staat dat ze onmiddellijk thuis moet komen. Voor haar vertrek onthult ze haar ware identiteit aan de vrouw van de hoofdmeester en vraagt haar, als verlovingsgift, een jaden hanger aan Liang te geven. Liang begeleidt zijn "gezworen broeder" 30 kilometer. Tijdens die tocht geeft Zhu aan Liang verschillende hints om duidelijk te maken dat ze in werkelijkheid een vrouw is. Zo zegt ze dat ze net een paartje mandarijn eenden zijn (in de Chinese cultuur het symbool voor liefde en huwelijksgeluk). Liang vat echter de hints niet. Zhu komt dan op het idee om aan Liang te vragen of hij niet wil fungeren als huwelijksmakelaar voor Zhu's zuster.

Maanden later, bij een bezoek aan Zhu, ontdekt dat Liang dat Zhu in werkelijkheid een vrouw is. Er ontstaat een gepassioneerde liefde en ze zweren elkaar eeuwig trouw. Dat geluk is echter van korte duur. De ouders van Zhu hebben haar namelijk uitgehuwelijkt aan de rijke koopman Mai Wencai. Toen Liang dat bemerkte brak zijn hart, werd erg ziek en stierf van liefdesverdriet. Op de dag van Zhu's bruiloft met Mai moest de bruiloftstoet langs het graf van Liang. Slecht weer (een harde wind) voorkomt dat. Zhu verlaat de bruiloftstoet en gaat naar het graf van Liang. Ze valt ter aarde en vraagt, in bittere wanhoop, aan het graf om zich te openen. Het graf opent zich met een donderslag en Zhu stort zich in het graf. Weer verenigd verlaten ze het geopende graf in de vorm van een vlinder, vliegen gezamenlijk weg en blijven voor altijd bij elkaar.'

met Blauwe regen' (figuur 2). De schildering is gemaakt rond 970 n.Chr. Ik heb niet kunnen achterhalen welke vlinder is afgebeeld. Het is, gezien de staart, een vlinder behorend tot de Pagefamilie (*Papilionidae*). Hoogstwaarschijnlijk is het een fantasievlinder.

Dat niet alleen amateurs en professionals zich met vogel- en bloemschilderingen bezighielden blijkt uit het rolschilderij 'Goudfazant met katoenrozen en vlinders' (figuur 3) van de keizer Song Huizon (1082–1135,

figuur 4). Hij ging zelfs zo op in de schilderkunst dat hij zijn regeeractiviteiten verwaarloosde wat uiteindelijk mede heeft geleid tot de ondergang van de Song dynastie (960–1270 n.Chr.). De rolschildering van Song Huizon is een zeer realistische schildering van een gemakkelijk te herkennen soort namelijk de 'Common tiger' (*Danus genutia*). Het is een soort die behoort tot de familie van de Monarchvlinders (*Danaidae*), maar ik vond geen Nederlandse naam. Het is een in Azië wijd verspreide soort. Opvallend is dat ongeveer 2500 jaar

Figuur 2: Xu Xi (937–975 n.Chr.). Bloeiende Blauwe regen (*Wisteria chinensis*) met vlinder. Bron: www.botanicalartandartists.com

Figuur 3: Keizer Song Huizon (1082–1135 n.Chr.). Goudfazant met katoenrozen en vlinders. Bron: wikimedia.org

eerder in het oude Egypte een nauw verwante soort behorend tot de Monarchvlinders is afgebeeld namelijk de Kleine monarchvlinder (*Daunas chrisippus*) (zie Dijkstra, 2018).

Recent liep een Nederlandse bioloog samen met twee jonge Chinese wetenschappers over de Chinese muur en schreef, samengevat, het volgende (Van Roosmalen, 2010): 'Wat mij opviel was de stilte die als een watten- deken over het majestueuze landschap hing. De jonge Chinese wetenschappers vertelden dat een en ander het resultaat was van de Culturele revolutie van Mao. Hij had in zijn rode boekje de natuur tot staatsvijand nummer één verklaard. De hongerlijdende bevolking, mede ten gevolge van de Culturele revolutie, heeft vervolgens alle vogels, zoogdieren en reptielen opge- geten of uitgeroeid. Door de hele geschiedenis van het aloude China heeft de natuur in de kunst en andere vormen van expressie in het leven van de Chinees centraal gestaan. Een simpel rood boekje heeft in sommige delen van China geleid tot de rigoureuze uitroeiing van alle megafauna en wel zo rigoureuus dat twintig jaar later nog steeds geen sprake was van herstel. Van liefde voor de natuur tot haat. Het kan verkeren.

Figuur 4: Portret van Keizer Song Huizong (1082–1135 n.Chr.), collectie Nationaal Paleismuseum. Bron: wikipedia.org

Literatuur

- Dijkstra, A.C.J., 2018: 'Vlinders in de kunst en literatuur'. *Nieuwsbrief Vlinderwerkgroep Drenthe* 28 (1): 12–16.
- Dijkstra, A.C.J., 2019: 'Vlinders in de kunst en literatuur, deel 4'. *Roep'n & Botterklipp'n* 29(2): 15–16
- Idema, W. L., 1986: *Bai Juyi, Gans, papegaai en kraanvogel. Gedichten uit het oude China*. Meulenhoff Nederland bv, Amsterdam.
- Roosmalen, M.G.M. van, 2010: *Tropenkolder. Belevissen in de jungle van een Held van de Planeet*. Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam.
- Slauerhoff, J., 1930: *Yoeng Poe Tsjoen*. A.A.M. Stols, Maastricht en Brussel.
- Waley, A., 1918: *170 Chinese poems*. London Constable and Compagny LTD.
- Waley, A., 1919: *More Translations from the Chinese*. George Allen and Unwin LTD.

Nog nooit zoveel Koninginnenpages in Drenthe

Ben Hoentjen

Tot 2018 was de Koninginnenpage in Drenthe een zeldzame zwerver, die vrijwel jaarlijks wel ergens opdook, het ene jaar wat meer dan het andere (Dijkstra e.a., 2016; figuur 1). In de zeer warme en droge zomer van 2018 nam het aantal meldingen van deze warmteminner voor Drentse begrippen spectaculair toe. Hoewel ook 2019 een warm en droog jaar was, kwamen in vergelijking met 2018 opmerkelijk genoeg weer wat minder Koninginnenpages Drenthe binnen. In de beide volgende jaren vloog het aantal waarnemingen echter weer omhoog: zowel in 2020 als in 2021 een ruime verdubbeling van het aantal km-hokken waarin deze exotisch ogende vlinder is gezien ten opzichte van het voorafgaande jaar (figuur 1).

Topjaar 2021

Ondanks de korte, maar hevige winterse periode in februari, een schraal en koud voorjaar en een ouderwets natte zomer gaat 2021 de boeken in als topjaar voor de Koninginnenpage in Drenthe.

De eerste waarneming was op 12 mei, één exemplaar in Nijeveen. Daarna duurde het tot 23 mei voor de volgende vlinder werd gezien. Tot en met 10 juni lieten

Een Koninginnenpage doet zich tegoeed op Wilde bertram, Oude Kene bij Hoogeveen, 30 juli 2021 (foto Caroline Klaassen).

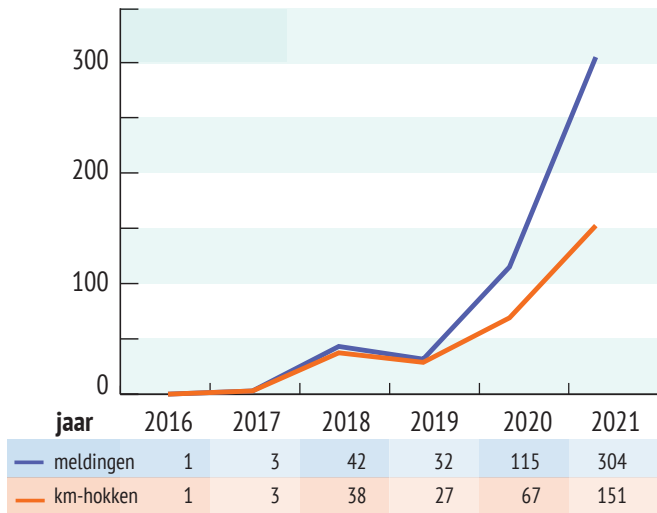
zich daarna nog tien Koninginnenpages van de eerste generatie bewonderen. Zouden hier ook in Drenthe uit de pop gekropen vlinders bijgezeten hebben?

Tweede generatie

Vanaf 2 juli verschenen de vlinders van de tweede generatie. Tot half september betroffen de meldingen steeds één tot drie exemplaren. Op 19 en 21 september werden

aantal Koninginnenpages

Figuur 1: Het aantal meldingen van de Koninginnenpage (als vlinder, rups of ei) en het aantal daaruit afgeleide km-hokken, waarin de soort is vastgesteld in Drenthe in de periode 2016–2021 (Bron: Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) t/m 2 november 2021).

in twee km-hokken in ZW-Drenthe 11 resp. 10 vlinders geteld. De laatste melding van een Koninginnenpage in 2021 dateert van 24 september.

Ook rupsen en eiafzet

De eerste rupsen (twee) werden op 8 augustus ontdekt in een tuin in de buurt van het Sultansmeer bij Berghuizen. In de loop van augustus werden er hier nog enkele (maximaal 5) gevonden. Tot en met 2 september zijn ze vrijwel dagelijks op waarneming.nl doorgegeven.

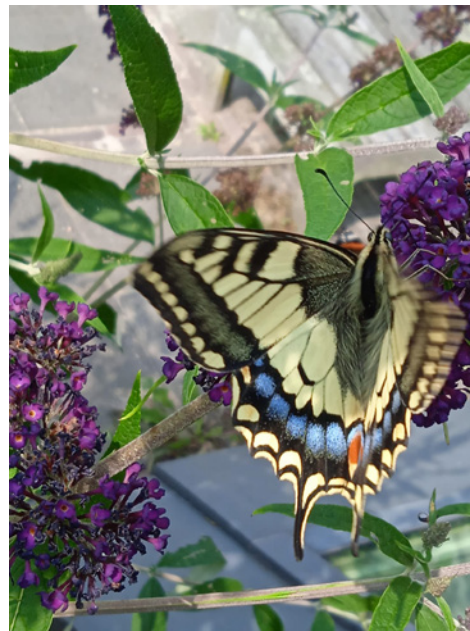

Foto Boris Vos

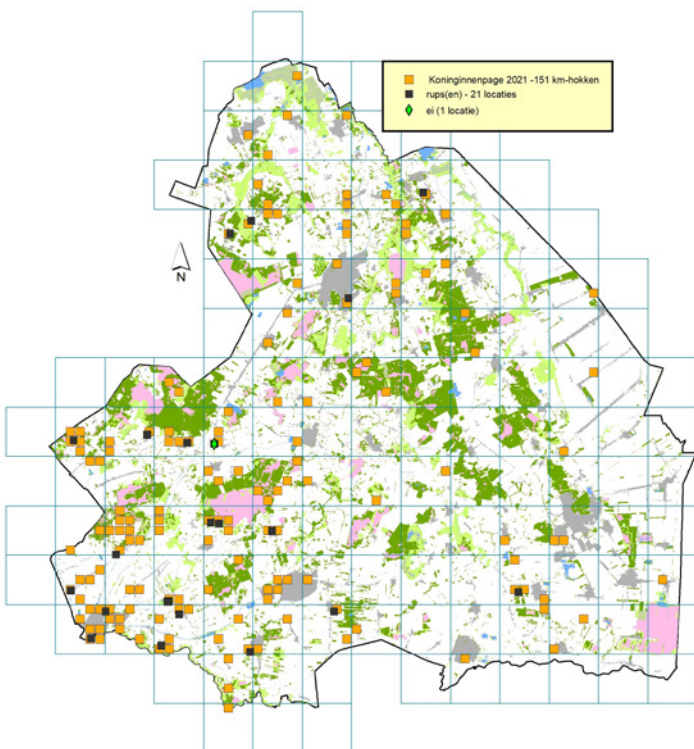
Tussen eind augustus en 23 september is op verschillende plaatsen in ZW-Drenthe een flink aantal rupsen gevonden, bijvoorbeeld bij Meppel op 28 augustus en bij Kolderveen op 7 september 13, op 18 september in een moestuin in Wemmenhove bij Zuidwolde zelfs 15 (op wortelloof, Pastinaak en Venkel, mond. med. Joop Verburg).

Volgens de beschikbare gegevens uit de NDFF zijn in totaal in 2021 op 21 locaties, vooral (moes)tuinen gelegen in de bebouwde omgeving, rupsen aangetroffen, het meest in ZW-Drenthe (Figuur 2).

Uit de gegevens is slechts één melding van eiafzet naar boven gekomen (25 juli in km-hok 221-54, omgeving Eemster: 3 eitjes).

Literatuur:

Dijkstra, A.C.J., M.E. van der Veen, W.F.G. Alblas en H. Bosma, 2016: *Dagvlinders in Drenthe 2007-2015*. Vlinderwerkgroep Drenthe, Roden.

Figuur 2: Waarnemingen van de Koninginnenpage per km-hok en de locaties waar rupsen zijn gevonden en/of ei-afzet is vastgesteld in Drenthe in 2021 (Bron: NDFF t/m 2 november 2021).

De rupsen van de Koninginnenpage zijn net zo exotisch als de vlinder en kunnen nogal van kleur verschillen. Als waardplant zijn behalve tuin- en Wilde peen ook allerlei andere schermbloemigen de klos, zoals Dille (links, foto Rob en Marieke Aalders) en Venkel (rechts, foto Geertje Mulder).

Kleine invasie brengt ook weer eens Rouwmantels naar Drenthe

Ben Hoentjen

Op 26 augustus, een dag naar het verschijnen van een bericht op NatureToday over een mogelijke invasie van Rouwmantels uit Finland en wellicht ook Rusland zette Pauline Lok-Huigen in Klazienaveen al de eerste voorbode daarvan op de foto. Vanaf eind augustus tot half september werden in totaal 24 Rouwmantels gezien, het merendeel in de noordelijk helft van de provincie (figuur 1). In de meeste gevallen lieten de vlin- ders, steeds eenlingen, zich herkenbaar fotograferen. Enkele meldingen betreffen een overvliegend of langs trekkend exem- plaar.

Rouwmantel, Roden 6 september 2021 (foto Gerrit de Vries).

Net als elders in Nederland waren 1995 en 1997 ook in Drenthe goede Rouwmantel jaren (Veling, 2021; Dijkstra e.a., 2003). In de laatste atlasperiode (2007–2015) werd de Rouwmantel maar in 12 Drentse km-hokken waarge- nomen (Dijkstra e.a., 2016). Pas op 28 augustus 2019 liet zich weer eens een exemplaar zien, in de Meppelse wijk Oosterboer. Daarna duurde het tot 28 april 2021 voor er weer een Rouwmantel in Drenthe opdook, door Janneke Mulder gevangen met haar camera. Die vroege verschij- ning duidt vermoedelijk op een overwinteraar, dus wie weet kunnen we komend voorjaar ook Rouwmantels van de nazomerinvasie 2021 tegenkomen.

Met dank aan Karin Uilhoorn (provincie Drenthe) voor het toeleveren van de gegevens uit de NDFF en Ton Schoenmaker voor de gegevens van waarneming.nl van zowel de Koninginnenpage als de Rouwmantel. Dank ook aan Hanny Schoenmaker, die veel van deze bijzondere waarnemingen voorzien van de vaak mooie foto's op de website van de Vlinderwerkgroep Drenthe zette.

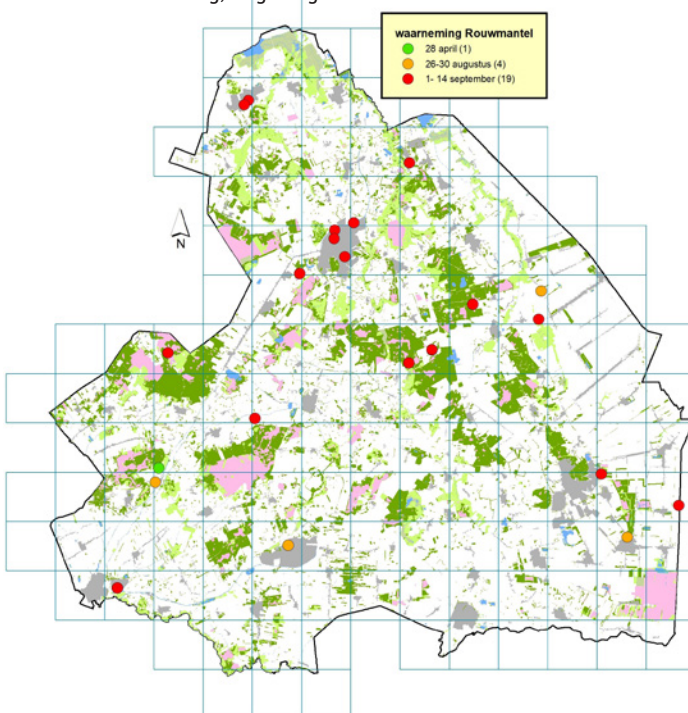
Een van de eerste Rouwmantels van de nazomer- invasie in Drenthe, Drouwenerveen, 30 augustus 2021 (foto E. Hoogeveen).

Literatuur

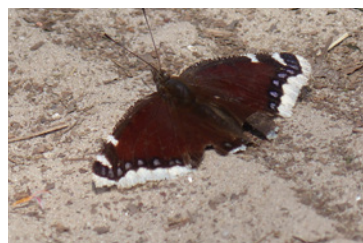
Dijkstra, A.C.J., J. de Vries en B.J. Hoentjen, 2003: *Dagvlinders in Drenthe, voorkomen en verspreiding 1990-2001*. Uitgeverij PubliQue, Emmen/ Vlinderwerkgroep Drenthe.

Dijkstra, A.C.J., M.E. van der Veen, W.F.G. Ablas en H. Bosma, 2016: *Dagvlin- ders in Drenthe 2007-2015*. Vlinderwerkgroep Drenthe, Roden.

Veling, K., 2021: Kleine invasie rouwmantel. *Vlinders* 36, november 2021. De Vlinderstichting, Wageningen.

Waarnemingen van de Rouwmantel in Drenthe in 2021 (Bron: NDFF t/m 2 november 2021).

De tweede Rouwmantel in Drenthe sinds 2015, zonnend in de Ootman ten noorden van Uffelte, 28 april 2021 (foto Janneke Mulder).

Colofon

Redactie:

Ben Hoentjen (eind)redactie, met dank aan Stefan, Jan, Lambertus, Dick en Ate voor de teksten en aan alle fotografen!

Vormgeving en opmaak:

Jan Faber (enitals.nl)

Uiterste inleverdatum

kopij najaarsnieuwsbrief:
31 maart 2022

